

VÄGIVALD PAARISUHTES — MÜÜDID JA TEGELIKKUS

Merle Paats
Statistikaamet

15–74-aastastest paarisuhte kogemusega inimestest 74% arvab, et paarisuhtes esinev vägivald on nii levinud, et see on Eesti ühiskonnas probleem. Pooled selles vanuses paarisuhtes olnutest on elu jooksul vähemalt korra kokku puutunud vägivallaga paarisuhtes ja aastas kogeb üks paar kümnest oma suhtes vägivalda.

Sissejuhatus

2009. aastal korraldas Statistikaamet turvalisuse uuringu, mille raames uuriti vägivalla esinemist paarisuhtes. Paarisuhtevägivalla kogemuse tunnistamine on Eesti ühiskonnas endiselt suur tabu ja kuulub inimeste eraelusse, mida ei soovita avalikustada. Seetõttu jõuavad paarisuhtes esinenud vägivallajuhtumid harva politsei või kohtu vaatevälja ja kajastuvad ametkondlikus statistikas. Peale selle ei toeta paarisuhtevägivalla statistika kogumist Eesti seadused: paarisuhtevägivald ei ole eraldi isikuvastaste kuritegude liik, vaid karistusseadustiku järgi käib ähvarduste, füüsilise väärkohtlemise ja piinamise ning muu sellise alla. Sellepärast ei kajastu paarisuhtevägivald ka registreeritud kuritegude statistikas. 2008. aastal pöördus kodus aset leidnud vägivalla tõttu politsei poole 65 meest ja 475 naist. Jättes kõrvale vaimse vägivalla paarisuhtes, koges 2009. aasta turvalisuse uuringu järgi viimase aasta jooksul füüsilist vägivalda paarisuhtes 46 800 inimest, sealjuures raskemat füüsilist vägivalda 18 000 naist ja 5000 meest.

Kolmveerandi paarisuhte kogemusega 15–74-aastaste arvates on paarisuhtes esinev vägivald nii levinud, et see on Eesti ühiskonnas probleem. Samal ajal ei pea mitte kõik paarisuhtevägivalla tagajärjel füüsilisi vigastusi saanud paarisuhtevägivalda Eesti ühiskonnas probleemiks. Samuti ei pea kõik viimast endaga aset leidnud juhtumit paarisuhtevägivallaks või kuriteoks. Ka rahvusvahelised uuringud on näidanud, et sageli peavad hoopis vägivallatsejad ise end ohvriks ja ohvrid süüdistavad vägivalla põhjustamises ennast. Ekspertide hinnangul ei otsi vägivallaprobleemidega partnerid piisavalt professionaalset abi. Suure tõenäosusega aitab sellele kaasa just teadmatuse ja oskuse mõtestada paarisuhtevägivalda probleemina, mille puhul peaks abi otsima.

Vägivald on probleem, mida on võimalik lahendada. Kui suudame seda probleemi käsitleda erapooletult, teame selle levikut ja põhjuseid, siis saame aidata sellega kokkupuutuvaid inimesi. Kuid paarisuhtevägivallast rääkimisega kaasneb mitmeid müüte, mis raskendavad paarisuhtevägivalla kui probleemi erapooletut teadvustamist ja analüüsi. Siinne artikkel keskendub paarisuhtevägivalla leviku analüüsile Eestis ja annab ülevaate selle teemaga kaasnevatest levinumatest müütidest ning tegelikkusest. Samuti antakse lühiülevaade vägivalla uurimise teoreetilistest lähtepunktidest ja tutvustatakse tehtud turvalisuse uuringu meetodikat.

Vägivalla esinemine paarisuhtes

Paarisuhtevägivalla levikut on üsna keeruline hinnata, sest ohvrit süüdistavate hoiakute ja vägivalla ilmsikstuleku tagajärgede hirmus ei tunnista paljud ohvriks langenud avalikult oma kogemusi. Ka ei teadvustata alati, et partneri käitumine on vägivaldne, eriti vaimse vägivalla puhul. 2009. aastal korraldatud uuringus tunnistas pool paarisuhte kogemusega 15–74-aastastest, et on elu jooksul vähemalt korra kokku puutunud paarisuhtevägivallaga, 39% on kokku puutunud vaimse vägivallaga, kolmandik füüsilise vägivallaga ja 4% on kokku puutunud seksuaalse vägivallaga paarisuhtes alates 15. eluaastast. Enam kui pooled on paarisuhtes vägivallaga kokku puutunud mitu korda, peagu viiendik (18%) rohkem kui viiel korral.

Aastas kogeb üks paar kümnest oma suhtes vägivalda ja vaid pooled neist puutuvad kokku ainult vaimse vägivallaga paarisuhtes. Paarisuhtevägivald on ühtmoodi levinud nii linnas kui ka maal,

nii maakonnakeskustes kui ka väikestes küldes. Paarisuhtevägivalda puhul ei ilmne erinevusi ka kokkupuutel vägivalda eri liikidega. Samamoodi on paarisuhtevägivaldaga kokku puutunud nii eestlased kui ka mitte-eestlased, kuigi mitte-eestlased tunnistavad sagedasemat kokkupuudet vaimse vägivaldaga paarisuhtes viimase aasta jooksul.

Samuti puutuvad paarisuhtevägivaldaga kokku nii koos elavad paarid kui ka need, kes on küll paarisuhtes, aga partneriga koos ei ela. Iga kahekümnes viimase viie aasta jooksul paarisuhtevägivalda kogenustest oli viimase vägivaldajuhtumi ajal oma partnerist juba lahku läinud, peagu kolmandik (29%) ei elanud enam koos, kuigi suhe veel kestis. Ülejäänud olid kooselus: 37% vabaabielus ja 28% abielus. Viimase juhtumi ajaks oli neljandikul kooselu kestnud juba kauem kui viis ja kolmandikul aasta kuni viis aastat.

Laste olemasolu ei vähenda paarisuhtevägivalda riski. Pigem on lastega leibkondades partnerite seas enam neid, kes on kokku puutunud paarisuhtevägivaldaga: iga kümnes 15–74-aastane, kes elab lastega leibkonnas, on kokku puutunud vaimse vägivaldaga paarisuhtes ja peagu sama paljud (7%) ka füüsilise vägivaldaga, lasteta leibkonnas on sellise kogemusega inimeste osatähtsus peagu kaks korda väiksem (vastavavalt 5% ja 4%).

Füüsilist vägivalda paarisuhtes koges viimase aasta jooksul 46 800 inimest, neist pooled kogesid kergemat füüsilist vägivalda — partner viskas neid millegagi, lükkas või löi lahtise käega. 16% paarisuhte kogemusega 15–74-aastastest on viimase viie aasta jooksul kogunud ühte füüsilise vägivalda liiki, iga kümnes aga juba vähemalt kahte, iga kahekümnes vähemalt kolme ja 3% vähemalt nelja füüsilise vägivalda liiki paarisuhtes.

Müüdid ja paarisuhtevägivald

Müüt: vägivaldsed on naised ja mehed võrdselt, naised lihtsalt räägivad sellest.

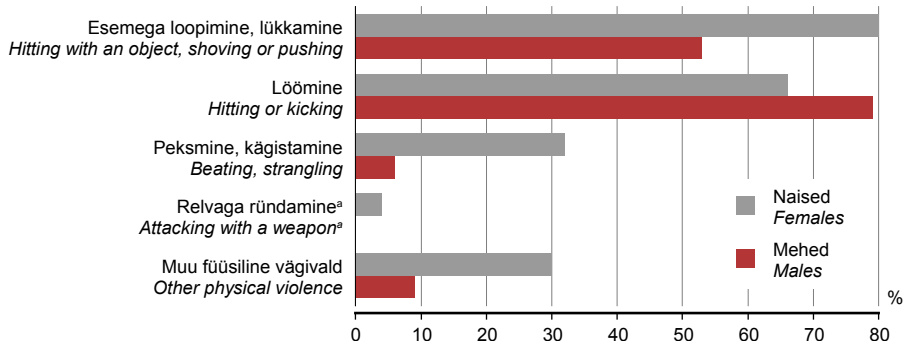
Aastaid vägivallatsete teraapiaga tegelenud L. Bancroft (2002) on välja toonud ühe sagedasema vägivaldaga kaasneva müüdi: vägivaldseid naisi ja mehi on sama palju. Tõsi on, et suurem osa paarisuhtevägivalda teooriatest on keskendunud naiste vastu suunatud vägivalda käsitlemisele. Ent eelkõige on selle põhjus naiste sagedasem langemine vägivalda ohvriks ja seda ka paarisuhtes: nii ametkondlik statistika kui ka uuringud Eestis ja mujal maailmas on näidanud, et 8–9 korral kümnest on paarisuhtevägivalda ohver naine.

Sotsioloog M. Johnson (2008) on aastaid uurinud paarisuhtevägivalda ja toonud välja selle tüübid ja leviku soo järgi. Enamasti esineb paarisuhtes situatsioonivägivalda, mille on põhjustanud ootamatud konfliktid ning sellist vägivalda kasutavad naised ja mehed võrdselt. Kuid mehed kasutavad paarisuhtes enamasti terrorit, st vägivallatsete püüab saavutada kontrolli, kasutades nii vaimset kui ka füüsilist vägivalda. Naised kasutavad enamasti vägivaldset vastuhakku, st kasutavad vägivalda enesekaitseks või kättemaksuks. Lähtuvalt Johnsonist üritab suur osa naisi varem või hiljem mehe kontrollivale vägivaldale vastu hakata.

2009. aasta uuringu järgi on mehed ja naised vägivaldaga paarisuhtes võrdselt kokku puutunud. Kui võrd paarisuhtes on kaks poolt, siis vägivalda esinemise puhul on loomulikult mõlemad pooled sellega ka kokku puutunud. Vaimset vägivalda on viimase aasta jooksul kogunud 8% meestest ja 7% naistest, kuid seda on mitu korda kogunud 72% naistest ja vaid pool meestest. Kolmandikule mitu korda vaimset vägivalda kogunud naistest on partner ähvardanud ka füüsiliselt haiget teha.

Viimase aasta jooksul on paarisuhtes olevatest inimestest füüsilise vägivaldaga kokku puutunud 5% meestest ja 4% naistest, sealjuures koges suurem osa meestest ja väiksem osa naistest kergemat füüsilist vägivalda.

Kui vägivald paarisuhtes juba aset leiab, siis mehed kogevad enamasti esemega loopimist või löömist, naised seevastu raskemat vägivalda: peksmist, kägistamist, relvaga ründamist, seksuaalset vägivalda vms. Kogu elu jooksul füüsilist vägivalda kogunud meestest sai vaid 6% tunda peksmist või kägistamist, kuid naiste hulgas on seda kogunud mitu korda rohkem: 32% (joonis 1). Seega on tõenäoliselt suur osa meeste kogetud füüsilisest vägivaldast paarisuhtes naise poolne enesekaitse või ka kättemaks — ehk lähtudes Johnsoni väljatoodud määratlusest, vägivaldne vastuhakk.

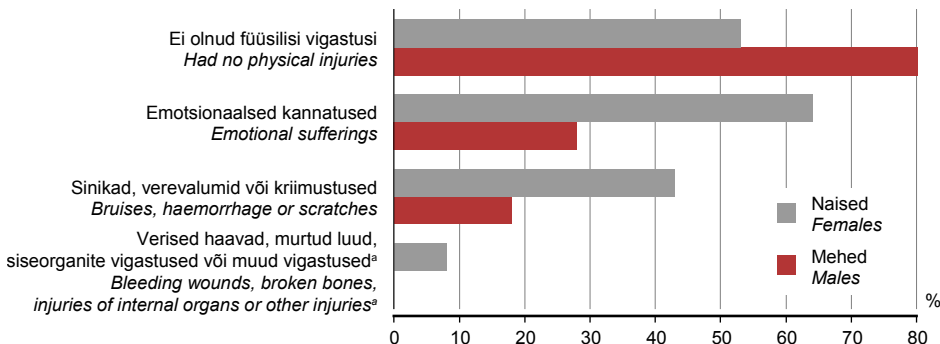
Joonis 1. Kogetud füüsilise vägivalda liik vägivaldses paarisuhtes alates 15. eluaastast, 2008–2009
Figure 1. Type of physical violence experienced in intimate partner abuse since the age of 15, 2008–2009

^a Esinemissageduse tõttu on meeste andmed avaldamiseks mitteusaldusväärsed.

^a Data on males are unreliable for publication due to low frequency.

Paarisuhtes vägivalda kogenud naiste hulgas on enam neid, kes on paarisuhtes kokku puutunud erinevate füüsilise vägivalda liikidega: kolmandik naistest on elu jooksul kokku puutunud vähemalt kolme vägivaldaliigiga, 92% meestest on kokku puutunud vaid 1–2 füüsilise vägivalda liigiga, enamasti on partner neid loopinud mingi esemega, lükanud või löönud.

Seega langeb meestele paarisuhtes osaks pigem kergem ja naistele raskem vägivald. Seetõttu on ka füüsilise vägivalda tagajärjel saadud vigastused meestel ja naistel erinevad. Nendest meestest, kes viimase viie aasta jooksul on kogenud füüsilist vägivalda paarisuhtes, ei saanud viimase juhtumi ajal 80% mingeid füüsilisi vigastusi (joonis 2). Seevastu vaid pool naistest pääses vigastusteta.

Joonis 2. Saadud vigastused viimase paarisuhtevägivalda juhtumi ajal, 2008–2009
Figure 2. Injuries suffered during the last episode of intimate partner abuse, 2008–2009

^a Esinemissageduse tõttu on meeste andmed avaldamiseks mitteusaldusväärsed.

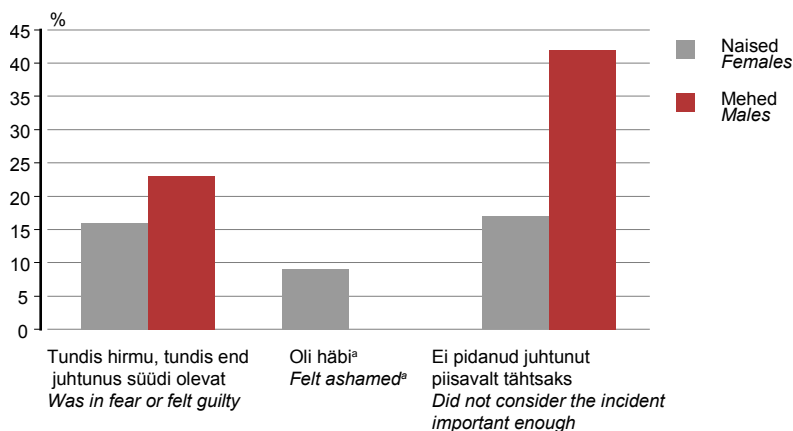
^a Data on males are unreliable for publication due to low frequency.

Sageli tuuakse põhjuseks, et naiste vägivald meeste vastu jääb märkamata, sest mehed häbenevad ohvriks langemisest rääkida. Palin-Davies (2006) on välja toonud, et paarisuhtevägivalda põhjustavad nii mehed kui ka naised, kuid mehed annavad nende vastu suunatud vägivaldast harvemini teada ja ei määratle end sagedasti ohvritena. Tuginedes oma pikaajalisele kogemusele töös vägivaldlatsetega, juhib L. Bancroft (2002) tähelepanu asjaolule, et ka naine tunneb end alandatuna, rääkides teda tabanud vägivaldast, ja soovib säilitada oma enesevääriskust samamoodi nagu mees.

2009. aasta uuringu andmetel on naiste seas enam paarisuhtevägivallaga kokkupuutunud ja viimasest sellisest juhtumist kellelegi rääkinuid: viimati toimunud rääkis 77% naistest ja 37% meestest. Pool naistest koges viimase juhtumi ajal raskemat füüsilist vägivalda (peksmist, kägistamist, relvaga rünnakut vms) ja neljandik neist ei rääkinud sellest juhtumist kellelegi. Meeste puhul oli viimase juhtumi ajal raske füüsilise vägivallaga kokkupuutunute hulk nii väike, et neid tulemusi ei ole võimalik valikuuringuga analüüsida. Kui analüüsida mitterääkimise põhjuseid üldiselt, siis viimasest vägivaldajuhtumist ei rääkinud peagu pool meestest (42%) ja vähem kui viiendik naistest (17%), sest ei pidanud juhtunut oluliseks ning peagu iga kümnes naine (9%), sest tundis juhtunu pärast häbi (joonis 3). Meeste hulgas oli häbi pärast mitterääkinuid nii vähe, et need andmed on avaldamiseks mitteusaldusväärsed.

Joonis 3. Viimasest paarisuhtevägivalla juhtumist mitterääkimise põhjused, 2008–2009

Figure 3. Causes for not having disclosed the last experienced episode of intimate partner abuse, 2008–2009

^a Esinemissageduse tõttu on meeste andmed avaldamiseks mitteusaldusväärsed.

^a Data on males are unreliable for publication due to low frequency.

Naisted ja mehed tunnistavad võrdselt kokkupuudet paarisuhtevägivallaga, kuid naistele osaks saanud vägivald on sageli raskem ja tagajärjed rängemad. Tegelikult ei saa suur osa meestest paarisuhtevägivalla tagajärjel üldse füüsilisi vigastusi. On tõsi, et naised on meestest altimad vägivald kogemust kellegagi jagama, kuid mitte alati. Kui mees ei räägi kogetud vägivallast paarisuhtes, sest ta ei pea juhtunut piisavalt oluliseks, siis naistel on samavõrd oluline põhjus hirm ja süütunne. Seega toetavad uuringu tulemused L. Bancrofti (2002) järeldust: kui häbi takistaks inimesi rääkimast, siis ei räägiks oma ohvriks olemisest keegi.

Müüt: vägivaldsus paarisuhtes on peamiselt kehvelmal järjel olevate inimeste probleem.

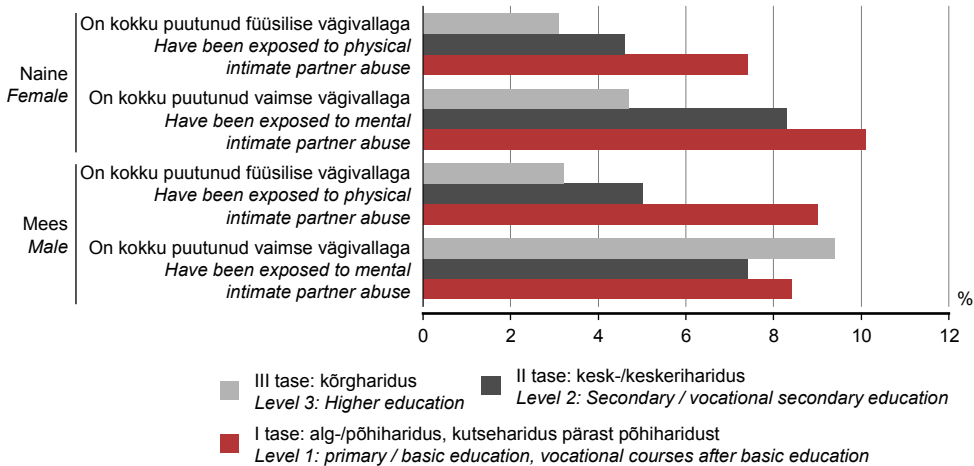
Struktuurilisi tegureid aluseks võttes on sageli väidetud, et vaesus, tööpuudus või madala palgaga ja madala staatusega töö ning madal haridustase on tegurid, mis suurendavad vägivaldset käitumist. Vägivallatsejad ise on välja toonud, et vägivalla kaudu paarisuhtes elatakse välja masendust, mida toob kaasa igapäeva elu (Allaste ja Võõbus 2008). Samal ajal on eksperdid märkinud (Bancroft 2002), et vägivallatsejal jääb puudu mitte oskustest lahendada konflikte mittevägivaldselt, vaid tahtmisest seda teha.

Vägivald on levinud kõigis ühiskonnagruppides, sõltumata inimeste haridustasemest, sotsiaal-majanduslikust staatusest või edukusest. Analüüsides küsitlusetke haridustaset ja vägivalla kogemist paarisuhtes alates 15. eluaastast, ei saa öelda, et vägivalla kogemus sõltuks väga palju haridustasemest. Küll aga ilmnevad erinevused, lähtudes vägivalla tüübist. Kõrgema haridustasemega meeste hulgas on enam neid, kes on elu jooksul kogenud vaimset vägivalda paarisuhtes, kõrgharidusega naiste hulgas on vähem neid, kes on kogenud vaimset ja füüsilist vägivalda.

Haridustase elu jooksul tõenäoliselt muutub, kuid vägivalda kogemus võib pärineda varasemast ajast, seetõttu on oluline analüüsida haridustaset vastamise ajal ja vägivalda kogemust viimase aasta jooksul. Kõrgharidusega inimeste hulgas on viimase aasta jooksul paarisuhtes füüsilise vägivaldaga kokku puutunud vähem kui madalama haridustasemega inimeste hulgas.

Joonis 4. Haridustase ja vägivallakogemus paarisuhtes viimase aasta jooksul, 2008–2009

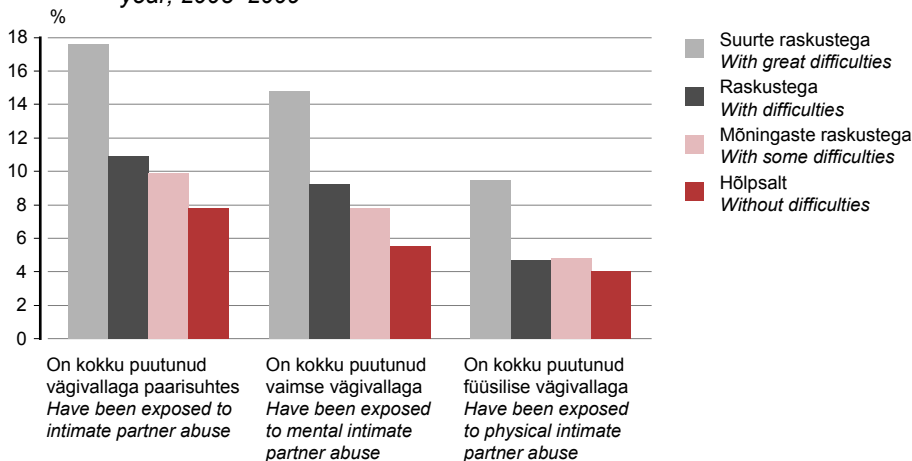
Figure 4. Educational level and exposure to intimate partner abuse during the last year, 2008–2009

Paarisuhtevägivalda on kogunud nii töötavad kui ka mittetöötavad inimesed. Kuid enam on viimase aasta jooksul kogunud vägivalda paarisuhtes töötud, seda nii naiste kui ka meeste hulgas. Samuti on vägivaldaga paarisuhtes kokku puutunud kehvemas majanduslikus olukorras olevad inimesed: kui pere majanduslik toimetulek on halb, siis on viimase aasta jooksul olnud enam kokkupuuteid vägivaldaga paarisuhtes.

Joonis 5. Pere majanduslik toimetulek ja vägivallakogemus paarisuhtes viimase aasta jooksul, 2008–2009

Figure 5. Economic coping of families and exposure to intimate partner abuse during the last year, 2008–2009

Niisiis esineb paarisuhtevägivalda nii paremini kui ka halvemini toimetulevates peredes ja vägivalda on kogenud nii kõrgemalt kui ka madalamalt haritud. Kuid üks põhjusi, miks edukust ja vägivalda seostatakse, võib olla ekspertide hinnangul selles, et vaestel on rikkamatega võrreldes märgatavalt väiksemad võimalused koduvägivalda varjata.

Müüt: vägivaldsuses on süüdi alkohol.

2005. aastal Lääne-Eesti politsei vaatevälja jõudnud perevägivalda analüüsist selgus, et oluline vägivalda riskitegur oli alkohol, mis võib viidata ka sellele, et kained vägivallatsejad satuvad politsei vaatevälja harvemini. Eespool nimetatud analüüsist selgus, et enam kui 80%-l juhtudest kutsuti politsei kohale siis, kui perevägivallatseja oli alkoholijoobes, sealjuures pooltel juhtudel oli tegemist raske jooeastmega (Pettai ja Kase 2005). Vägivallatsejatega töötavad eksperdid on välja toonud, et vägivallatsejad vabandavad oma käitumist alkoholijoobega. Ohvrid kalduvad samuti vägivallatseja käitumist alkoholi tarbimisega põhjendama.

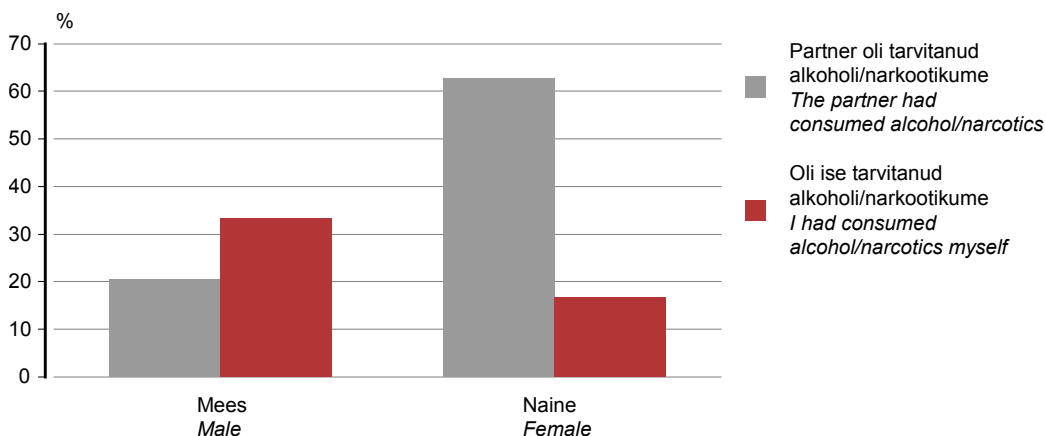
Viimase viie aasta jooksul paarisuhte vägivalda kogenud nentisid, et pooltel kordadel ei olnud viimase füüsilise vägivalda juhtumi ajal kumbki partneritest tarvitanud alkoholi või narkootikume. Mõlemad partnerid olid viimase vägivallajuhtumi ajal tarvitanud alkoholi enam kui iga kümnennda juhtumi ajal.

Viimase viie aasta jooksul paarisuhtes vägivalda kogenud naistest märkis 63%, et viimase vägivallajuhtumi ajal oli partner tarvitanud alkoholi või narkootikume. 17% tunnistas, et nad olid ise viimase vägivallajuhtumi ajal tarvitanud alkoholi või narkootikume (joonis 6).

Meeste kogemustes oli tendents täpselt vastupidine: viiendik viimase viie aasta jooksul paarisuhtes vägivalda kogenud meestest märkis, et viimase vägivallajuhtumi ajal oli partner tarvitanud alkoholi või narkootikume ja kolmandik tunnistas, et nad olid ise viimase vägivallajuhtumi ajal tarvitanud alkoholi või narkootikume.

Joonis 6. Viimase viie aasta jooksul paarisuhtes vägivalda kogenud alkoholi või narkootikumide tarvitamise ja soo järgi, 2008–2009

Figure 6. Persons exposed to intimate partner abuse during the last five years by consumption of alcohol or narcotics and by sex, 2008–2009

Kuigi alkohol on riskitegur, mis võib soodustada vägivalda esinemist paarisuhtes, on eksperdid rõhutanud, et ainus viis vägivaldsusest võitu saada on tegeleda vägivaldsuse probleemiga. Vägivaldne isik vastutab ise täielikult oma tegude eest ja ohver ei ole see, kes „sunnib” oma partnerit end väärkohtlema.

Kokkuvõte paarisuhtevägivalda levikust ja müütidest

2009. aastal korraldas Statistikaamet turvalisuse uuringu, mille raames uuriti ka vägivalda esinemise kohta paarisuhtes. Paarisuhtevägivalda andmeid koguti ainult nendelt, kellel oli paarisuhte kogemus: kes olid uuringu korraldamise ajal paarisuhtes või olid paarisuhtes olnud varem.

Vägivald ei ole kindlasti see, mis paarisuhtega kaasnema peaks, kuid siiski kogeb aastas üks paar kümnest oma suhtes vägivalda ja vaid pooled neist puutuvad kokku ainult vaimse vägivallaga. Kuivõrd paarisuhtes on kaks poolt, siis vägivalla esinemise puhul on loomulikult mõlemad pooled sellega võrdselt kokku puutunud. Kuid mehed puutuvad enamasti kokku kergema ja naised raskema ning korduva vägivallaga: näiteks füüsilise vägivallaga kokku puutunud naistest oli enam kui poolte puhul tegemist raskema füüsilise vägivallaga — partner oli neid rusikaga löönud, peksnud, kägistanud, lämmatanud, põletanud, relvaga rünnanud või sundinud seksuaalvahekorda. Seetõttu on ka füüsilise vägivalla tagajärjel saanud vigastused meestel ja naistel erinevad. 80% meestest, kes on viimase viie aasta jooksul paarisuhtes kogenud füüsilist vägivaldat, ei saanud viimase juhtumi ajal mingeid füüsilisi vigastusi. Niisiis on paarisuhtevägivald levinud nii naiste kui ka meeste hulgas, samuti on vägivallatsejaid mõlema soo esindajate hulgas, kuid vägivalla all kannatavaid naisi on märksa rohkem.

Paarisuhtevägivalda esineb nii linna- kui ka maapiirkondades, samuti eri ühiskonnakihtides ja nii paremini kui ka halvemini toimetulevates peredes. Vägivalda on kogenud nii kõrgemalt kui ka madalamalt haritud. Paarisuhtevägivalda on kogenud nii töötavad kui ka mittetöötavad inimesed, kuid enam on viimase aasta jooksul kogenud paarisuhtevägivalda töötud.

Alkohol on riskitegur, mis võib põhjustada vägivaldat paarisuhtes. Paarisuhtes vägivallaga kokku puutunud naised on sagedamini kannatanud alkoholi- või narkojoobes partneri vägivalla all. Mehed on sagedamini tarvitanud ise vägivallajuhtumi ajal alkoholi või narkootikume. Siiski ei saa paarisuhtevägivaldas näha süüd ümbritseval keskkonnal või muudel teguritel. Vägivaldne isik on täielikult oma tegude eest ise vastutav ja ainus viis vägivaldsusest võitu saada on tegelemine vägivaldsuse probleemiga.

15–74-aastastest paarisuhte kogemusega inimestest arvab kolmveerand, et paarisuhtevägivald on nii levinud, et see on Eesti ühiskonnas probleem. Paarisuhtevägivaldaga kokku puutunud naiste hulgas oli sellisel arvamusel oliivate osatähtsus suurem. Samal ajal ei pea mitte kõik paarisuhtevägivalda tagajärjel füüsilisi vigastusi saanud paarisuhtevägivalda probleemiks Eesti ühiskonnas.

Eeldus praeguse olukorra muutmiseks on, et suureneb teadlikkus paarisuhtevägivaldast kui probleemist ning tagatud on sotsiaal- ja juriidilise abi süsteem. Süvaintervjuude tulemused näitavad, et ka vägivallakogemustega inimeste arvates tuleks vägivallast rohkem rääkida, et probleemi laiemalt teadvustada ja sealjuures tuleb sellest rääkida erapooletult. Ühelt poolt annab see ennetavaid teadmisi, teisalt suunab olukorra üle mõtlema ja ehk ka abi otsima.

Paarisuhtevägivalda uurimise teooriad

Vägivalda ennetamiseks paarisuhtes ning selle leviku piiramiseks on oluline koguda ja analüüsida selle nähtusega seotud teavet. Rahvusvaheline kogemus näitab, et paarisuhtevägivalda leviku hindamine on teema delikaatsuse tõttu väga keeruline ja olemasolevat administratiivset statistikat kasutades on suur oht seda alahinnata. Ka Eestis varem tehtud uuringud on näidanud, et perevägivalla tegelik tase on tunduvalt kõrgem kui seda peegeldab politsei statistika.

Lähisuhtevägivald on aastakümneid olnud omaette uurimisteema, millele saab läheneda väga erinevatest teoreetilistest vaatepunktidest. Suurem osa teooriatest on keskendunud naiste vastu suunatud vägivalla käsitlemisele ja uuringute eesmärk on mõõta naistevastase vägivalla levikut ning tagajärgi.

Järjest enam korraldatakse uuringuid, mille eesmärk on mõõta vägivalda levikut ühiskonnas, elanikkonda küsitatakse sõltumata soost. Vägivalla leviku mõõtmiseks on kasutatud Strausi konfliktitaktika skaala küsimusi, mis võimaldavad mõõta vägivalda liikide sagedust ja levikut. Selle skaala küsimused on faktilised (näiteks: kas löödi või mitte) ja jätavad vähem võimalusi tunnetuslikuks vastamiseks (näiteks: kas olete kannatanud?). Kuid nagu selle skaala kritiseerijad on ka välja toonud, ei võimalda niisugune uuring analüüsida vägivalda olemust, sest keskendub juhtumite sagedusele (Brush 1990).

Kui keskenduda intervjuu küsimustes vägivalda olemusele, põhjustele ja tagajärgedele, siis jätab see vastajatele suurema võimaluse vägivalda tõlgendada ning kokkupuudet vägivaldaga ise määratleda (Schwartz 2000). Sellisel juhul võib jääda vastaja määratleda, kas temaga juhtunu oli vägivald või mitte ja kas ta peab end vägivalda ohvriks.

Igal juhul tuleb olla küsimuste formuleerimisel äärmiselt hoolikas ja täiesti kindel selles, milliste sõnade kasutamine aitab formuleerida küsimuse, mis mõõtab nähtusi eesmärgipäraselt. Sõnastuse tõttu võib esineda nii ala- kui ka ülehindamist, sest inimesed saavad sõnadest aru erinevalt. Seetõttu on oluline mitmekordne mõõtmine: samu küsimusi tuleb esitada eri sõnastuses. Sellise meetodiga on võimalik elimineerida erinevusi sõnastuse mõistmisel.

Küsitlusmeetoditest on kõrgemalt hinnatud silmast silma küsitlust, sest see võimaldab küsitaja-vastaja vahelist suhtlust — on võimalik üle küsida, selgitada ja täpsustada. Teiselt poolt on aga vägivaldteema niivõrd sensitiivne, et silmast silma intervjuu võib ise tuua kaasa mittetõesed vastused.

Telefoniküsitlus on viimastel aastatel muutunud aina populaarsemaks ja hinnatumaks: see meetod ei ole nii kulukas kui silmast silma intervjuu ja samal ajal säilib küsitaja ning vastaja kontakt. Vägivallateemalise küsitluse tegemiseks sobib telefoniintervjuu paremini, sest see tagab vastajale suurema privaatsuse, kuid teisalt ei ole küsitajal ülevaadet, mis toimub vastaja poole peal: näiteks võib keegi kõrvaline isik intervjuu juures viibida ja vastaja ei saa tõeselt vastata.

Postiküsitlusi on hinnatud kõige madalamalt eelkõige selle tõttu, et siis peab ankeet olema äärmiselt lihtne ja selgete juhustega, et eri haritustasemega vastajad suudaksid selle täita. Kui ankeet ei ole piisavalt lihtne, võib vastaja vastuste andmisel hätta jääda ja osale küsimustele üldse vastamata jätta.

Küsitajate kasutamine vägivallauuringutes eeldab tavapärasest põhjalikumat küsitajate koolitamist ja ka kriitiliste situatsioonide läbimõtlemit, mis tavaliselt küsitlustega ei kaasne. Ühelt poolt tuleb tagada vastaja turvalisus, teisalt ei tohi unustada ka küsitaja turvalisust.

Ülevaade turvalisuse uuringu paarisuhtevägivalda osa metoodikast

2008. aasta lõpus ja 2009. aasta alguses korraldas Statistikaamet turvalisuse uuringu (OVU), mille eesmärk oli koguda andmeid kuritegevuse tegeliku ulatuse, Eesti elanike turvatunde ja paarisuhtevägivalda kohta. Tinglikult jagunes uuring kaheks: esimene osa käsitles kuritegevuse ohvriks langemist ja turvatunnet ning teine osa keskendus paarisuhtevägivalda uurimisele.

Uuringu üldkogumis olid kõik 15–74-aastased Eesti alalised elanikud. Paarisuhtevägivalda andmeid koguti ainult nendelt, kellel oli paarisuhte kogemus: kes olid uuringu korraldamise ajal paarisuhtes või olid paarisuhtes olnud varem. Paarisuhtevägivalda kohta koguti andmeid ankeediga, mille küsitlav täitis iseseisvalt eelistatult sülearvutis või soovi korral paberi peal ja silmast silma intervjuu tehti vaid vastaja soovil. Uuringus lähtuti põhimõttest, et vastaja ega küsitaja ei tohi uuringu tõttu kannatada. Turvalisuse tagamiseks oli küsitlus võimaluse korral privaatne, paarisuhte vägivalda puudutavat teemat ei tutvustatud respondentidele koju saadetavas kontaktkirjas ega Statistikaameti infomaterjalides.

Vastajatele anti nende enda jaoks või edasitoimetamiseks eesti- või venekeelseid infovoldikuid, kus julgustati vägivalda ohvriks sattunud abi küsima. Voldikus olid kirjas abiorganisatsioonide,

varjupaikade, tugigruppide jms kontaktandmed. Infovoldik anti kõigile uuringus osalenutele olenevata nende vastustest.

Vägivalla kohta käivad küsimused on sarnased Strausi konfliktitaktika skaalaga (*Conflict Tactics Scale* ehk CTS), mille järgi on meeste ja naiste ohvriks langemise sagedus tihti võrdne. See on tingitud asjaolust, et küsimused ei arvesta vägivalla põhjusi ja tagajärgi. Naiste vägivald meeste vastu on sageli enesekaitse ja ka selle tagajärjed on kergemad, mistõttu erinevad meeste ning naiste vägivallakogemused kvalitatiivselt. Statistikaameti uuring ei anna infot paarisuhtevägivalla põhjuste kohta, küll aga selle leviku ja tagajärgede kohta. Uuringu eesmärk ei ole võrrelda naiste ja meeste vastu suunatud vägivalda paarisuhtes, vaid mõõta paarisuhtevägivalla levikut Eesti ühiskonnas.

Kokkuvõte

Paarisuhtevägivald on nagu tsüklon, mis tekitab nii täiskasvanute kui ka laste elust läbi tuhisedes kaose ja hävingu: hääbub enesekindlus ja vabadus, kaasnevad hirm ja kibestumine, alandus ja südamevalu, saladused ja valed ning sageli ka füüsilised vigastused. Mitte keegi ei peaks elama sellist elu.

Paarisuhtevägivald ei ole Eestis tundmatu probleem. Olukorra lahendamise teel on üks esimesi samme probleemi erapooletu tunnistamine. Et luua soodus pinnas vägivaldsete inimeste muutmiseks, peavad ümbritsevad mõistma, kuidas vägivald toimib ja kust see pärit on. Vägivallast vabanemiseks on vaja pöörata tähelepanu probleemi juurtele. Seega on oluline tegeleda paarisuhtevägivalla analüüsimisega ja tulemustest erapooletult rääkida.

Allikad Sources

Allaste, A., Võõbus, V. (2008). Vägivald lähisuhtes: selle põhjused ja võimalikud lahendused. Sotsiaalministeeriumi tellimusel valminud uurimus. [www] http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/allaste_vagivald_lahisuhtes_biin_retsensioon_1_.pdf (15.07.2010).

Bancroft, L. (2006). Miks ta seda teeb? Tartu: Tartu Naiste Varjupaik, 2006. (Originaal: *Why Does He Do That?* New York: Berkley, 2002.)

Brush, Lisa D. (1990). Violent Acts and Injurious Outcomes in Married Couples: Methodological Issues in the National Survey of Families and Households. — *Gender and Society*, Vol. 4, No. 1. (Mar., 1990), pp. 56–67.

Naistevastane vägivald paarisuhtes ja töökohal. Soolise vägivalla indikaatorid. (2009). / Soo, K; Laas, A. (toim.) Tartu: Tartu Ülikooli multimeedia talitus. [www] http://www.ut.ee/gender/pdf/GVEI_indikaatorid.pdf (15.07.2010).

Ollus, N., Johnson, H., Alvazzi del Frate, A., Nevala, S. (2003). Manual. International Violence Against Women Survey.

Pettai, I., Proos, I. (2003). Vägivald ja naiste tervis. Sotsioloogilise uuringu materjalid. Tallinn: Avatud Eesti Fond.

Pettai, I., Proos, I. (2001). Naistevastane vägivald Eestis. Üle-eestiline sotsioloogiline uuring. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut.

Pettai, I., Kase, H. (2005). Perevägivald Lääne-Eestis 2004–2005. Politseistatistika analüüs. Tallinn: Avatud Eesti Fond.

Schwartz M. (2000). Methodological Issues in the Use of Survey Data for Measuring and Characterizing Violence Against Women. *Violence against women*, Vol. 6, No. 8, August 2000, pp. 815–838. Sage Publications, Inc.

Soo, K., Laas, A. (2009). Naistevastane vägivald paarisuhtes ja töökohal. Vägivalla mõju naistele. Tartu: Tartu Ülikooli multimeedia talitus. [www] [http:// www.ut.ee/gender/pdf/GVEI_uuring.pdf](http://www.ut.ee/gender/pdf/GVEI_uuring.pdf) (15.07.2010).

Statistika andmebaas. [e-andmebaas] <http://pub.stat.ee/px-web.2001/dialog/statfilere.asp> (15.07.2010).

Walby, S. (2005). Improving the statistics on violence against women. Expert paper presented on the expert group meeting in 11–14 April, 2005 in Geneva, Switzerland, organized by UN Division for the Advancement of Women in collaboration with Economic Commission for Europe (ECE) and World Health Organization (WHO). [www] <http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-stat-2005/docs/expert-papers/walby.pdf> (14.07.2010).